

ЗАХИСТ ПРАВ І СВОБОД ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

ЛЕКЦІЯ

Нормативно-правове регулювання статусу ВПО

1. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20.10.2014 р. № 1706-VII
2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про облік внутрішньо переміщених осіб» від 01.10.2014 р. № 509
3. Наказ Міністерства розвитку громад та територій України «Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією» від 28.02.2025 р. № 376.
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам» від 20.03.2022 р. № 332
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку формування фондів житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб і Порядку надання в тимчасове користування житлових приміщень з фондів житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб» від 26.06.2019 р. № 582
6. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам» від 08.06.2016 р. № 365 (втрата чинності 01.01.2026 р.)

Поняття ВПО

Внутрішньо переміщеною особою (ВПО) є громадянин України, (іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні), яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру.

ст.1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»

Поняття ВПО

Перелік територій, переміщення з яких дає право на отримання статусу ВПО, визначений Наказом Міністерства розвитку громад та територій України «Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією» від 28.02.2025 р. № 376.

Він містить список територіальних громад, виїзд з яких надає право на отримання допомоги в якості ВПО. Переважно це території Дніпропетровської, Донецької, Луганської, Харківської, Запорізької, Миколаївської, Сумської, Херсонської, Чернігівської областей та Автономної Республіки Крим.

Облік ВПО

Факт внутрішнього переміщення підтверджується довідкою про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, що діє безстроково.

Кожна дитина, у тому числі яка прибула без супроводження батьків, інших законних представників, отримує довідку про взяття на облік ВПО.

Підставою для взяття на облік ВПО є проживання на території, де виникли обставини, зазначені ст.1 Закону «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» (збройний конфлікт, тимчасова окупація, повсюдні прояви насильства, порушення прав людини, надзвичайні ситуації природного чи техногенного характеру), на момент їх виникнення.

Облік ВПО

Починаючи з 1 серпня 2023 р. на отримання довідки мають право особи, які залишили або покинули своє місце проживання у зв'язку з обставинами, зазначеними у статті 1 Закону, та перемістилися з територій:

- на яких **ведуться бойові дії**,
- або з **тимчасово окупованих** Російською Федерацією територій, включених до переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією, затвердженого Мінрозвитку, щодо яких не визначено дати завершення бойових дій (припинення можливості бойових дій) або тимчасової окупації Російською Федерацією,
- а також особи, у яких внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, **знищене або пошкоджене** (до ступеня непридатного для проживання) **житлове приміщення**.

Облік ВПО

Для отримання довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, вона має звернутися із відповідною **заявою** до органів, визначених законом.

Разом із заявою заявник подає **документ, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України**, або документ, що посвідчує особу та підтверджує її спеціальний статус, або свідоцтво про народження дитини.

Облік ВПО

**З заявою про отримання статусу
ВПО слід звертатись**

до структурного підрозділу з питань соціального захисту населення районних, районних у місті Києві державних адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад або

до уповноваженої особи виконавчого органу сільської, селищної, міської ради або

в електронній формі через Єдиний державний вебпортал електронних послуг (Портал Дія) або

До Центру надання адміністративних послуг

Облік ВПО

Заява подається внутрішньо переміщеною особою, у тому числі неповнолітніми дітьми, **особисто**, а малолітніми дітьми, недієздатними особами або особами, дієздатність яких обмежено, - через законного представника.

Облік ВПО

Довідка про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи видається безкоштовно у день подання заяви про взяття особи на облік.

У разі відсутності в документі, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України (паспорті) відмітки про реєстрацію місця проживання, заява має бути розглянута **протягом 15 робочих днів** та прийняте рішення про видачу довідки або відмову в її видачі, залежно від переконливості поданих заявником доказів, що підтверджують факт проживання на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє переміщення (військовий квиток з відомостями щодо проходження військової служби; трудова книжка із записами про трудову діяльність; документ, що підтверджує право власності на рухоме або нерухоме майно; документ про освіту; медичні документи; копії документів, до яких вносилися відомості про місце проживання, або витяг з реєстру територіальної громади, відомості щодо навчання на відповідних територіях; фотографії; відеозаписи тощо).

Облік ВПО

З метою обліку ВПО уповноважений орган веде **Єдину інформаційну базу даних про внутрішньо переміщених осіб**, держателем якої є Мінсоцполітики, до якої вноситься така інформація:

- прізвище, ім'я, по батькові, громадянство;
- дата, місце народження;
- стать;
- документ, що посвідчує особу;
- номер довідки, дата її видачі та назва органу, що її видав;
- відомості про останнє зареєстроване місце проживання ВПО на території, де виникли обставини, зазначені у статті 1 Закону, та її фактичне місце проживання/перебування;
- адреса, за якою із ВПО може вестися офіційне листування та номер телефону;
- відомості про житлові, соціальні, медичні, освітні та інші потреби ВПО, стан їх забезпечення;
- відомості про виплачені особі грошові кошти;
- відомості про місце навчання/виховання дитини (найменування закладу);
- відомості про працевлаштування, освіту, спеціалізацію за професійною освітою, посаду, професію;
- відомості про наявність інвалідності та потребу в технічних та інших засобах реабілітації;
- інші відомості.

Для ідентифікації в зазначеній базі даних може міститися фотографічне зображення внутрішньо переміщеної особи.

У разі зміни зареєстрованого фактичного місця проживання/перебування, ВПО має повторно звернутися за видачею довідки за місцем фактичного проживання/перебування, а раніше видана довідка вилучається, про що вносяться відповідні зміни до Єдиної інформаційної бази даних про ВПО.

Облік ВПО

Під час видачі довідки посадова особа уповноваженого органу або уповноважена особа територіальної громади/ центру надання адміністративних послуг **інформує** внутрішньо переміщену особу про:

- можливості розв'язання проблем, пов'язаних із соціальним захистом, зокрема з відновленням соціальних виплат;
- можливість та порядок отримання щомісячної адресної допомоги для покриття витрат на проживання;
- місцезнаходження місцевих органів виконавчої влади, ОМС;
- обов'язок повідомити про зміну місця проживання уповноваженому органу за новим місцем проживання протягом 10 днів з дня прибуття до нового місця проживання;
- обов'язок повідомити уповноваженому органу територіальної громади / центру надання адміністративних послуг за місцем отримання довідки про добровільне повернення до покинутого постійного місця проживання не пізніш як за три дні до від'їзду або протягом трьох днів уповноваженому органу після повернення до покинутого постійного місця проживання.

Про факт видачі довідки дитині-сироті, дитині, позбавленій батьківського піклування, малолітній дитині, яка прибула без супроводження законного представника, уповноважений орган невідкладно інформує службу у справах дітей за місцем перебування такої дитини.

Облік ВПО

Підстави для відмови у видачі довідки про взяття на облік ВПО:

1) відсутні обставини, що спричинили внутрішнє переміщення, визначені у ст.1 Закону;

2) у державних органів наявні відомості про подання завідомо неправдивих відомостей для отримання довідки;

3) заявник втратив документи, що посвідчують його особу, до їх відновлення;

4) у заявника немає відмітки про реєстрацію місця проживання на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє переміщення, та відсутні докази, що підтверджують факт проживання на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє переміщення;

5) докази, надані заявником для підтвердження факту проживання на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє переміщення не доводять факту проживання заявника на території зазначеної адміністративно-територіальної одиниці.

Особа має **право звернутися із заявою повторно**, якщо у неї з'явилися підстави, визначені у ст.1 Закону, або усунуті підстави для відмови у видачі довідки.

Оскарження незаконних рішень щодо ВПО

Рішення, дії чи бездіяльність державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб можуть бути **оскаржені в адміністративному порядку** відповідно до Закону України «Про адміністративну процедуру» **та/або до адміністративного суду.**

Право на отримання документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України

Оформлення, обмін документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України, або документів, що посвідчують особу та підтверджують її спеціальний статус здійснює центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції **за місцем звернення ВПО** на підставі:

- документів, що підтверджують зареєстроване або задеклароване місце проживання, або відомостей, внесених до документів особи, що підлягають обміну;
- або інформації з Державного реєстру виборців, інформаційної системи центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції, Державного реєстру актів цивільного стану громадян, Єдиної інформаційної бази даних про ВПО.

Інші права ВПО

- 1) **єдність родини;**
- 2) **сприяння** органами державної виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та суб'єктами приватного права **у пошуку та возз'єднанні членів сімей, які втратили зв'язок** внаслідок внутрішнього переміщення;
- 3) **інформацію про долю та місцезнаходження зниклих членів сім'ї та близьких родичів;**
- 4) **безпечні умови життя і здоров'я;**
- 5) **достовірну інформацію про наявність загрози для життя та здоров'я на території її покинутого місця проживання, а також місця її тимчасового поселення, стану інфраструктури, довкілля, забезпечення її прав і свобод;**
- 6) **створення належних умов для її постійного чи тимчасового проживання;**
- 7) **оплату вартості комунальних послуг, електричної та теплової енергії, природного газу в місцях компактного поселення ВПО (містечках із збірних модулів, гуртожитках, оздоровчих таборах, будинках відпочинку, санаторіях, пансіонатах, готелях тощо) за відповідними тарифами, встановленими на такі послуги та товари для населення;**
- 8) **забезпечення** органами державної виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та суб'єктами приватного права **можливості безоплатного тимчасового проживання** (за умови оплати особою вартості комунальних послуг) **протягом шести місяців з моменту взяття на облік ВПО; для багатодітних сімей, осіб з інвалідністю, осіб похилого віку цей термін може бути продовжено;**

Інші права ВПО

- 9) сприяння у переміщенні її рухомого майна;**
- 10) сприяння у поверненні на попереднє місце проживання;**
- 11) забезпечення лікарськими засобами у випадках, визначених законом;**
- 12) надання медичної допомоги в державних та комунальних закладах охорони здоров'я;**
- 13) влаштування дітей у дошкільні та загальноосвітні навчальні заклади;**
- 14) отримання соціальних та адміністративних послуг за місцем перебування;**
- 15) проведення державної реєстрації актів цивільного стану, внесення змін до актових записів цивільного стану, їх поновлення та анулювання за місцем перебування;**
- 16) безкоштовний проїзд для добровільного повернення до свого покинутого постійного місця проживання у всіх видах громадського транспорту у разі зникнення обставин, що спричинили таке переміщення;**
- 17) отримання гуманітарної та благодійної допомоги;**
- 18) інші права, визначені Конституцією та законами України.**

Заборона дискримінації ВПО

ВПО користуються тими ж правами і свободами відповідно до Конституції, законів та міжнародних договорів України, як і інші громадяни України, що постійно проживають в Україні.

Забороняється їх дискримінація при здійсненні ними будь-яких прав і свобод на підставі, що вони є ВПО.

Обов'язки ВПО

1) дотримуватись Конституції та законів України, інших актів законодавства;

2) **повідомляти про зміну місця проживання** структурний підрозділ з питань соціального захисту населення районних, районних у місті Києві державних адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад **за новим місцем проживання протягом 10 днів з дня прибуття до нового місця проживання.**

У разі добровільного повернення до покинутого постійного місця проживання ВПО зобов'язана повідомити про це структурний підрозділ з питань соціального захисту населення районних, районних у місті Києві державних адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад **за місцем отримання довідки не пізніш як за три дні до дня від'їзду;**

3) у разі виявлення **подання ВПО завідомо неправдивих відомостей** для отримання довідки про взяття на облік **відшкодувати фактичні витрати,** понесені за рахунок державного та місцевих бюджетів у результаті реалізації прав, передбачених цим Законом.

ВПО зобов'язана виконувати інші обов'язки, визначені Конституцією та законами України.